

DRUMUL CÂNEPII

Vasile Todinca, Leontina Țurcaș

Cunoscută sub numele de "Canabis sativa" – cânepa, a avut de-a lungul timpului multiple întrebuințări: alături de în era folosită pentru producerea țesăturilor; în combinație cu alte resurse se folosea pentru tămăduirea anumitor afecțiuni și chiar pentru îndestularea celor mulți ca hrană. Cu toate acestea însă, cânepa a fost și este cunoscută în lumea satului, ca plantă textilă, și a intrat în viața țăranului ca materia primă pentru meșteșugurile casnice, torsul și țesutul. În urma procesului de prelucrare, din ea se obțineau țesături necesare producerii textilelor și costumelor populare din cadrul gospodăriei. Acest fapt a dus la cultivarea ei pe scară largă în fiecare gospodărie alături de cereale și alte plante tehnice precum tutunul, inul, sfecla de zahăr etc.

În decursul timpului, în jurul ei, s-a țesut un adevărat *mister*, presărat cu practici și ritualuri, care diferă de la zonă la zonă. Cu toate că ea reprezintă în mai toate fazele prelucrării ei, apanajul muncii feminine, nu este lipsit de importanță nici aportul bărbatului, chiar dacă acesta stă tot sub semnul emblematic al feminității.

Așa se face că, bărbatul pune sub brazdă sămânța de cânepă, dar în prețuia și noaptea respectivă "nu trebuie să se atingă de femeie", riscând ca aceasta să nu dea rod. De asemenea îmbrăcămintea acestuia trebuie să fie curată pentru ca rodul să fie bogat.

În multe cazuri, sămânța, era folosită pentru realizarea de lucruri benefice, ea fiind purtătoarea simbolului fertilității, dar și pentru vrăji de "despărțire" sau de ducere a manei de la vaci.

Expoziția de față, se dorește a fi o prezentare a instrumentarului tehnic participant la evoluției procesul de prelucrare a cânepii, de la semănatul acesteia și până la transformarea firului în țesătură. În același timp vor fi etalate rezultatele procesului de țesut, adică a textilelor.

Este bine știut că vechimea folosirii țesăturilor pentru împodobirea interiorului, e greu de precizat, întrucât materialele din care sunt confecționate sunt perisabile. După estimările specialiștilor cele mai vechi țesături țărănești cu caracter decorativ datează din secolul al XVII-lea¹, însă arheologii au scos la iveală numeroase vestigii ca: greutatea pentru războiul de țesut, fusoale și chiar fragmente de țesături, fapte ce atestă că meșteșugul torsului și țesutului este foarte vechi².

¹Cuvânt introductiv la Catalogul expoziției "Drumul cânepii", deschisă la Muzeul Țării Crișurilor, secția de Etnografie, februarie-martie, 2002

²Georgeta Stoica, *Arhitectura interiorului locuinței țărănești*, 1974, Muzeul din Râmnicul Vâlcea

³Dumitru Berciu, *Cercetări și descoperiri arheologice în regiunea București*, în *Materiale II*, București, 1965, p.508

Dovada calității și folosirii acestor textile le găsim în scrierile anticilor, între aceștia Herodotus din Halicarnas afirma în ale sale *Istории* că „țesăturile din cânepă ale geto-dacilor pot fi confundate ușor cu cele din in, obișnuite în Roma antică”³, precum și în scrierile călătorilor străini prin Principate, care subliniau că, în casă, pereții erau îmbrăcați în postav, iar pe lângă ei erau lavițe acoperite cu scoarțe de lână sau cânepă, făcute în casă și foarte frumoase⁴.

La baza realizării textilelor stau țesăturile, adică materialul brut luat din război după țesut. În funcție de materialul care concură la producerea țesăturilor acestea pot fi:

- țesături din fibre de origine vegetală (cânepă, in, bumbac, iută)
- țesături din fibre de origine animală (lână, păr de capră, mătase).

De obicei însă în gospodăria tradițională acestea sunt folosite împreună, unele pentru urzeală, altele pentru băteală.

Din țesături în cadrul gospodăriei sunt confecționate *textilele*, fiecare în funcție de locul unde trebuiau folosite. Am putea spune deci că *textilele* sunt țesăturile care au suferit mici transformări (au fost tăiate, tivite, etc.) adaptate deci unui mod de utilizare. Sigur, operațiunile continuă, în funcție de complexitatea produsului pe care și-l dorește în gospodărie femeia (exemplu – pentru confecționarea de cămăși, poale, spătoi, valul de pânză este croit, tăiat, brodat sau sunt cusute ornamente etc.).

Țesăturile, odată transformate în textile, în obiecte au un loc bine stabilit și o funcție de asemenea clară în cadrul gospodăriei. Textilele odată confecționate ele se pot clasifica în funcție de locul și utilizarea dată în:

- textile de uz curent, cerga, țolul, lipideul etc.
- textile pentru decorare (împodobire) scoarțe, covoare, fețe de masă, căpățâie etc.
- textile ocazionale, obiceiuri, tradiții, cult, ceremonii
- textile pentru îmbrăcăminte, pânză, postav (pentru suman).

Instrumentul cu ajutorul căruia se produc acestea este „războiul de țesut” – un instrument pe cât de simplu, pe atât de complex și ingenios în realizarea țesăturilor, de tot felul.

Operațiunile specifice și care se realizează prin intermediul lui sunt învelitul, neveditul și țesutul propriu-zis. Desigur, sunt și faze premergătoare acestora torsul, rășchiatul și urzitul, dar care se realizează prin instrumente diferite, care nu fac obiectul lucrării noastre.

O dată cu „învelitul” intră în acțiune „războiul de țesut” – când are loc înfășurarea fibrelor de urzeală pe sulul din spate al războiului, introducându-se totodată vergi (nuiete de alun sau de corn) care au rolul de a nu se înnodea firele.

O altă operațiune este „neveditul” introducerea firelor prin ște și spată, pentru redarea câmpului ornamental, după care se întind pe sulul din față, unde are loc și învelitul produsului finit.

³ Herodot, *Istории*, IV, București, 1964, p.43

⁴ Călători străini prin Principate, Ed. Științifică și enciclopedică București 1978, pag 79.

În funcție de ce calitate se dorește a fi pânza și în funcție de ce material se dorește a fi prelucrat (lână, bumbac sau misir), se întrebuițează 2, 4, 6 ițe. Astfel cu 2 ițe pânza este mai rară, de o calitate mai slabă, dar este foarte bun pentru un material mai gros. În două ițe se țesea de regulă pânza pentru lipideu de dormit, cenușere (ele trebuiau să fie mai rare pentru a permite trecerea leșiei), scutece, (pentru dus în spate) etc. De asemenea, se țeseau cergile din lână, care erau duse la pîuă și vâltoare pentru îndesat și scămășat. Tot în 2 ițe se țeseau ștergurile de față, sau cele folosite la bucătărie (pentru a nu se aduna murdăria).

În 2-4 ițe se țesea pânza pentru confecționat cămăși, poale, spătoi, fețe de masă, căpătâi de perină. Această pânză trebuie să fie mai îndesată, pentru a permite o lucrătură mai fină, fie brodatul, fie cusutul cu diferite culori, ne mai vorbind de modelele cu "tăietură". Tot țesutul în 4-6 ițe permitea realizarea unor ornamente în carouri, romburi, deci motive mai complexe. Motivele rezultate sunt de obicei geometrice, pătratul, rombul și frunza jucând rolul esențial, ele fiind apoi modelat în forme ce reproduc obiecte sau elemente din natură.

Rolul esențial în "alegerea" modelului îl avea "lopișca" (sau lopișca) cu care se lucra în fața și spatele spetei, prin locul pe unde se introducea suveica cu firul, loc numit *rost*. După alegerea modelului lopișca se rotea făcând un alt "rost", care pentru a fi păstrat, în spatele ițelor se lega o sfoară (ață) dusă până către sul. După țesutul acestui model, procesul se repeta, alegând altul cu lopișca și punând iar ațe la sul.

De ce am spune că războiul de țesut este un instrument "tainic"? – întrucât la prima vedere este foarte simplu, dar în realitate ascunde foarte multe taine, secrete. Adică prin intermediul său se țes modele foarte complexe, în 4-5 culori, modele ce reflectă motive stilizate obiecte sau elemente luate din natură. Totul depinde de tehnica neveditului prin ițe și de numărul de ițe. Cu cât numărul de ițe crește cu atât se pot țese modele mult mai complexe și pânză de o calitate superioară.

Un alt aspect esențial de care credem noi că trebuie ținut cont, îl constituie faptul că, cele care lucrează la un asemenea instrument nu sunt școlite la "înalte școli de țesătorie", ele au deprins acest meșteșug de la mame, bunici, "strămoși."

Apariția covoarelor moderne confecționate în industrie la prețuri foarte mari, a determinat industria casnică țărănească să găsească modalități de revigorare a acestui meșteșug. O primă condiție era crearea de modele noi și mai complexe, de o finețe și un rafinament aparte. Astfel, "sfânta nevoie" a generat deslușirea acestor taine, secrete ale războiului de țesut, încât s-au produs modele deosebite, complexe, de o frumusețe, elegantă și rafinament deosebite.

Se țes în război cuverturi pentru pat vârgate sau cu motive geometrice simple și complexe, motivele ornamentale pentru spătoi așezate central sau pe mâneci, orizontal sau vertical, în diferite culori.

Chiar dacă astăzi industria oferă o gamă variată de produse textile totuși există în lumea satului încă preocupări pentru testarea acestui instrument "tainic" care este războiul de țesut. Și astăzi chiar dacă nu atât de intens ca în trecut mai există sate unde se țese pânză, pentru șterguri, cuverturi pentru pat, cergi din lână, covoare etc.

De remarcat însă că, azi mai mult ca oricând aceste produse au înmagazinate în ele, elementele "noului," adică produse industriale melană, ață în loc de urzeală, bumbac și misir.

Toate la un loc dovedesc o îmbinare armonioasă între tradiție și modernitate.

THE HOME MADE TEXTILES BETWEEN TRADITION AND MODERNITY

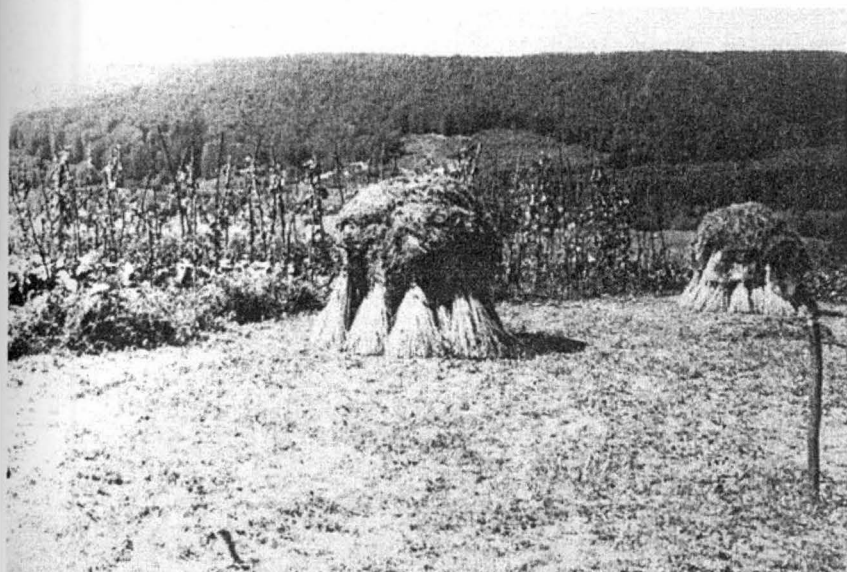
SUMMARY

The contemporary sociological and ethnological literature offers an abundant material on this theme. Through this work, we wish to bring a modest contribution and trying to detail three major aspects of these problems:

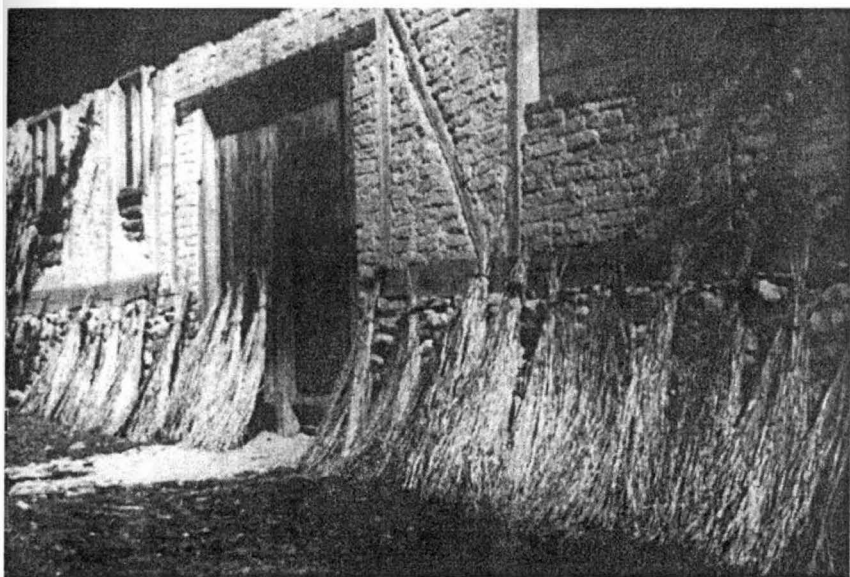
a) A first part try seeks to surprise some aspects of the dilemma of traditional and modern in which we conclude that in the defining of the two terms it must be avoided the trap of tautology, i.e. of defining one term through the other.

b) In this dilemmatical context the second coordinate of the work is based on the idea of manufacturing home made textiles, of which age and ornament report it to us as a "historical continuum".

c) In the ending we try to surprise some aspects connected by the role of the loom in the making of textiles, its cleverness and its capacity in producing of the ornamental motifs.

Cânepa culeasă

Uscatul cânepii

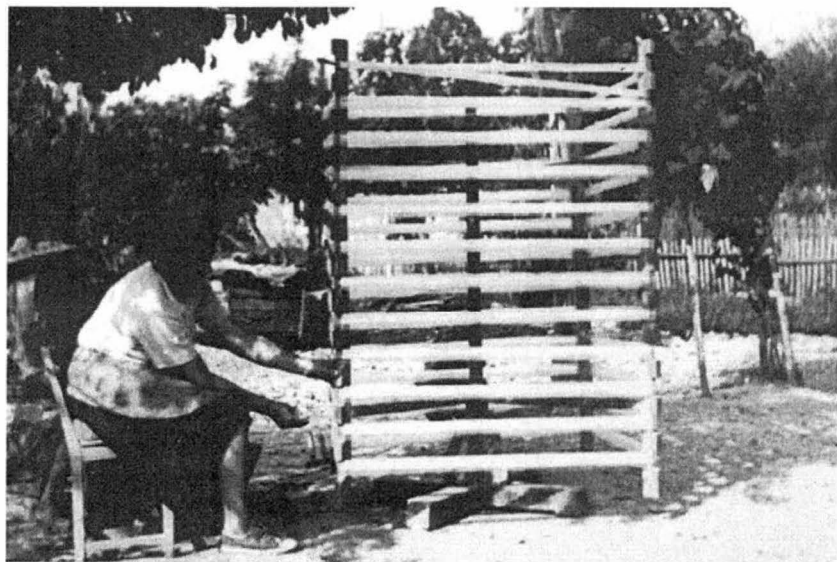
Melițatul

Pieptănatul

Torsul

Urzitul

Țesutul

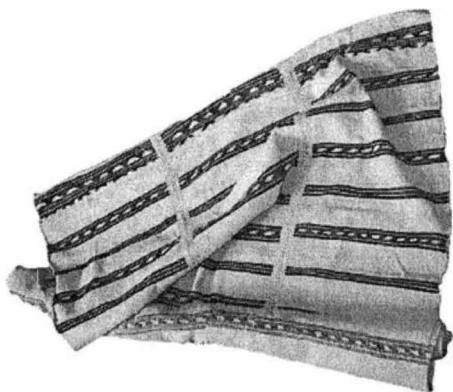

Ștergar (160x27,5 cm)
Pietroasa, Crișul Negru
Țesut din Cânepă și
bumbac cu alesătură
alb, roșu și negru

Ștergar (180x30), Valea Crișului Alb. Țesut din cânepă cu bumbac. Este ornamentat cu motive abstracte, dungi verticale (alese), motive geometrice (romburi, coarnele berbecului) și motive skeomorfe. Cromatica ornamentației: alb, roșu, albastru și galben

Lipideu (200x125 cm) Someșcheș. Țesut din cânepă în amestec cu bumbac din 3 lați cu cipcă țesut în 4 ițe ornamentat pe toată suprafața cu alesătură în degete, cu motive geometrice în alb, roșu și negru.